
KRÓNIKA

AZ ÚJVIDÉKI SZERB NEMZETI SZÍNHÁZ JUBILEUMA — 125 évvel ezelőtt 1861. július 28-án jött létre Újvidéken az első délszláv hivatalos színház, amelyet egy hónappal később a zágrábi, hat illetve hét év után pedig a ljubljanoi és a belgrádi hivatalos társulat megalakítása követte. Ez a három színház, a Horvát Nemzeti Színház, a belgrádi Nemzeti Színház és a ljubljanoi Szlovén Nemzeti Színház, kezdi meg azt a vendégszínház szériát, amely a mintegy két hónapig tartó ünnepségsorozat egyik, központi vonulata. — A jubileumi ünnepséget díszülés vezette be, melyen átadták a JSZSZK Elnöksége adományozta Testvériség és Egység Erdemrendet, a gálaműsorban pedig az ország vezető társulatainak ismert színészei (Polde Bilič, Josip Pejaković, Dragica Tomas, Faruk Begolli, Soltis Lajos, Rade Šerbedžija, Meri Boskova, Mira Stupica) és az újvidéki társulat egykori meg mai jelesei, Ljubica Ravasi, Mira Banjac, Stevan Šalajić, Milica Radaković léptek közönség elé, valamint Radmila Bakočević, Kovács-Vitkay Vera operaeénekesek. — A jubiláló színház az említett három nagy társulat mellett, amelyek Krleža Vučkajakját, Crnjanski Konakját és B. Kreft Kranji komédiáisait hozták el Újvidékre, meghívta a belgrádi Jugoszláv Drámai Színház (Crnjanski: Örökös vándorlás), az északi Horvát Nemzeti Színház (Krleža: Út a paradicsomba), a titogradi Crna Gora-i Nemzeti Színház (M. Karadžić: Azért jöttél, hogy lássál), a szarajevói Nemzeti Színház (Shakespeare: Ahogy tetszik), a priština-i Tartományi Népszínház albán nyelvű társulatát (M. Šelimović: Deris és halál) és az Újvidéki Színház (Örkény: Forgatókönyv) társulatát, és vendégül látja a Horvát Nemzeti

Színház balettjét (F. Parać—M. Šparembek: Carmina Krležiana). — A ház jubileumi bemutatói: Aleksandar Popović: Ljubinko és Desanka c. drámája, valamint Rudolf Bruči Gilgames és Z. Mulić: Örökös vőlegény c. operája. — Az ünnepségsorozat idején jelenik meg a mintegy negyven szerző színháztörténeti, -elméleti tanulmányait, emlékezéseit és színészportréit tartalmazó kiadvány is.

STRAŽILOVOI IRODALMI TALÁLKOZÓ — November 11-én és 12-én a Matica srpska székházában a Vajdasági Íróegyesület rendezésében megtartották a stražilovói irodalmi találkozót. A rendezvényt húsz év után újították fel azzal a céllal, hogy „megteremtse a lehetőséget a demokratikus véleménycsere és a vitafórumokra jellemző nyitottságra”. A kétnapos, országos jellegű tanácskozáson írók, költők, kritikusok, esztéták vettek részt, akik az irodalmi jugoszlávságról tartottak előadást. „Az irodalmi jugoszlávság értékrendszerének a kialakítása iránti felelősségüknek egyúttal a saját nemzeti vagy nemzetiségi irodalmunk iránti felelősségét is tükröznie kell. Ez azt jelenti, hogy az irodalmi jugoszlávság nem absztrakció vagy egy időn és téren kívüli spekulatív kategória, és nem is szemlélhető a nemzeti és nemzetiségi irodalmak alapvető kérdéseinek a kontextusán kívül”. „Az irodalom vívta ki az egyén azon jogát, hogy szabadjon neki kifejeznie szorongásait, felemelkedéseit és bukásait. A szellem nem ismer határokat” — hangzott el többek között a tanácskozáson, amelyen a felszólalók az irodalmi jugoszlávságról nemcsak mint irodalmi kategóriáról értekeztek, hanem társadalmi-poli-

tikai, művelődéstörténeti, történelmi és filozófiai kérdésként is szemügyre vették.

BÜCSÜ NÉMETH RUDOLFTÓL — November 28-án 66 éves korában elhunyt Németh Rudolf operaénekes, az újvidéki Szerb Nemzeti Színház operatársulatának nyugalmazott igazgatója. Műkedvelőként kezdte pályafutását, 1936-tól a szabadkai Népkörben tevékenykedett, majd alapító tagja lett az 1945 októberében megalakult Szabadkai Népszínháznak. A színház-avatón Balázs Béla *Boszorkányiáncában* Forgács báró szerepét játszotta. 1954-ig, az újvidéki operába való távozásáig mintegy harminc szerepet alakított: ő volt Móricz Sári bírójának Pengő Kovácsa, Goldoni *A hazug* című vígjátékában Ottavio, Sárközi György *Dózsa Györgyének* címszereplője Molière *Kényeskedőjének* Gorgibusa... Kacsóh János *Vitézében* Kukurica Jancsi, Schubert *Három a kislányában* pedig Tshöll papa szerepét énekelte. Közben zeneileg képezte magát: elvégezte a zeneiskolát és Siflis Irma irányítása alatt kitudó énekessé lett. Így került az újvidéki operába, ahol bemutatkozásként Bizet *Carmen-jének* Zuniga hadnagyát énekelte. Következtek az újabb szerepek Tom *Az álarcosbálban*, a címszerep Donizetti *Don Pasquale-jában*, Sarastro *A varázsfuvolában*... Csakhamar az opera legjobb énekesévé lett.

Vlada Popović kritikus Németh Rudolf énekesi pályafutásának harmincadik évfordulóján a következőket írta róla: „Operaházunk legkiválóbb énekesének hangját kompaktasága és széles diapazonja dicséri. Szép, tömör basszusa van, s bár a szólám magasabb tónusainak is kiváló énekesé, alsó regiszterének zengzettsége lehetővé teszi számára a sikeres megbirkózást mélyebb szólámokkal is (Ozmin, Szóktetés a szerjából), míg a felső regiszterével olyan biztosan bánik, hogy ez alapot nyújt számára a bariton szerepek hű tolmácsolásához (pl. Scarpia a Toscában). Németh Rudolf sok éven át érlelt és kiérlelt hangja rendkívül ellenálló és teherbíró, ami remek fel-

készítéséről, felkészültségéről árulkodik. Ezzel magyarázható, hogy három évtizedes énekkora sem tette tönkre hangját, holott számos széles skálájú szerepet énekelte.”

E tíz évvel ezelőtt lejegyzett sorokhoz ma már csak azt tehetjük hozzá: Németh Rudolf négy évtizeden keresztül állt a vajdasági zenei élet szolgálatában: szólóénekes is volt (legszívesebben Bachot és Händelt énekelte), az újvidéki társulatnak pedig két ízben is igazgatója. A közönség a már említett szerepeken kívül sokáig emlékezni fog Muszorgszkij *Borisz Godunovjának* a címszereplőjére, a *Don Carlos* II. Fülöpjére, a *Don Juan* Leporellőjára, Markóra a *Gotovac-operából*... És természetesen a *Bánk bán* Tiborcára, Gounod *Faustjának* Mefisztójára és az Igor hercegre. Az utóbbi szerepben még közvetlenül halála előtt is látta a közönség. Németh Rudolf számos társadalmi elismerésben részesült, több állami kitüntetést kapott, 1975-ben pedig az újvidéki Szerb Nemzeti Színház kiadásában megjelent e gazdag színesi-énekesi pályafutását átfogó, bibliográfiát, szerepjegyzéket, életrajzot és kritikus értékeléseket tartalmazó kiadvány is.

B.

ÁCS JÓZSEF RETROSPEKTÍV KIÁLLÍTÁSA — November 11-én nyílt meg Újvidéken a Modern Művészetek Galériájában Ács József retrospektív kiállítása, amely a festő öt évtizedes munkásságát mutatta be. Ács József munkásságának a *Híd* januári számában tematikus blokkot szentel.

Az alábbiakban Rajcsán István, a VDNSZSZ Tartományi Választmányá Elnöksége elnökének kiállításmegnyitóját közöljük:

Ács József egész művészetéből csupa fokozott érdeklődés, izgató kutatási és kísérletező szándék sugárzik. Nem egyszerűen az új művészeti irányok, törekvések, lehetőségek, sem pusztán az új művészeti anyagok érdeklik, hanem minden új, ami lehetséges és megtörténhet a világban, a

felfedezéseket és az egyre újabb meg újabb ismereteket hozó friss elméletek, a kozmosz rejtélyei, a tudomány ismeretlenjei, az űr és az emberi lélek titkai. Így aztán nem is lehet a láthatónak vagy elképzelhetőnek a reprodukálása a művész feladata Ács József szemléletében, hanem a teremtés, a felfedezés, a gondolkodás, a dolgok meghökkenően új sorrendjének a felállítása. És eközben nem az arányosság, az egyensúly, a szépség, a művészeknek irányt adó cél és kritérium, hanem a vállalkozás, a művészi elhivatottság, a kísérletezéshez való állandó hűség. Nemeszser a tanítás szándéka, a didaktikus elkötelezettség. Mint Bertold Brecht színdarabjaiban és sok versében.

Ács József művészi útjának állomásait és korszakait meg lehet határozni, le is lehet írni a művészeti kritika fogalmaival. Jól láthatók, felismerhetők ezek a korszakok az ő művészetében. De bárhogy is értelmezzük és értékeljük a művész útjának valamely szakaszát, az életmű közös vonásáról, belső hajtóerejéről nem feledkezhetünk meg. Arról, hogy Ács József művészetének minden időszakában, a művészi út minden fordulópontján a modernizmus hirdetője. A modernizmus viszont az ő művészetében és művészi szemléletében nem irányzat, és nincsenek is modorosságra hajló, külső jegyei. Ellenkezőleg. A művészeti anyagban, a festmények kompozíciójában sokszor talán meg sem látható. A modernizmus ugyanis Ács József művészi világában magatartás és állásfoglalás elsősorban, közérzet és szemléleti egység. Nem jelszóként hirdeti a modern eszméket és törekvéseket a művészet világában. Az elméleti meggondolás, a tudományban való tájékozódás útján a megéltétség szintjére emeli. Élményvilágának, nemcsak kifejezőeszközeinek meghatározója a modernizmus. Más szóval, Ács József festészetében a művészetnek, de egyben az életnek is programja a modernizmus nevével jelölt szellemiség.

Ács József művészetében a széles körű érdeklődés, gyakran a közvetlen vagy áttételes vajdasági valóság, az elkötelezettség és a modernizmus mint a művészet és az élet princípiuma, természetesen, szorosan összetartozó tényezők. Ezeknek a nevében utasít vissza minden megcsontosodott, szokásá vált irányzatot, mindent, ami csak az iskolának, a begyakorlásnak a függvénye. És hirdeti minden új festményével, minden új rajzával a kísérlet, a felfedezés, a kutatás esélyét. Persze, nemcsak a művészet, hanem az értékteremtés és az erkölcs, a világnézet és az emberi szabadság esélyét is. Minden bezárkózással, lemaradással, ostobasággal, minden régivel szemben. S teszi mindezt a hívó ember módjára. Így vállal mind emberi, mind művészi feladatot a világban.

Mai, a művész egész életútját bemutató és felmérő tárlata is ezt a művészeti és emberi feladatvállalást példázza meggyőző erővel. Nem is annyira a vájtfüllű választékosokhoz szólóan, mint inkább a művészeti demokratizmus, egy sajátosan plebejus szemlélet nevében a kevésbé felkészültekhez, a művészeti szakmában járatlanabbakhoz fordulva. Mintha minden festménye, a régiek és a legújabbak egyaránt, felhívás lenne az élet vállalására, a szabadságért, az új ismeretekért folyó állandó, soha meg nem szűnő harcra.

Ezért tekinthető talán Ács József egész művészeti életünkben a legkövetkezetesebb modernistának, a mozgalmas elkötelezettség hirdetőjének, aki sohasem állapodik meg, mindig a még ismeretlen, az újat, a még fel nem tárt és fel nem szabadított lehetőséget ostromolja, ebben látva meg művészi és emberi vállalkozásának igazi távlatait. E vállalkozás festészeti értékeiről szóljon a szakkritika. En pedig egykori tanáromnak megköszönöm, hogy bevezetett a színek, vonalak és távlatok számomra csodálatos világába, és kívánok neki még sok kísérletező kedvet.

DÍJAK, ELISMERÉSEK — Peda Milosavljević a modern szerb festészet egyik megteremtője hat évtizedes művészi munkásságáért megkapta a legmagasabb állami kitüntetést, az AVNOJ-díjat. Milosavljević 1908-ban született a Kragujevac melletti Lužnice faluban. A jogi fakultásra járt, s festészetet tanult Jovan Bijelićnél. Még a háború előtt diplomáciai szolgálatba szegődött: Párizsban, Madridban és Londonban dolgozott. Közben tagja lett a festészetben új utakat kereső Šestorica (Hatok) csoportnak. A háború után is megmaradt diplomatának és festőnek, legtöbbször Párizsban tartózkodott, ahol Marko Ristić költő volt nagykövetségünk. Közben állandóan festett, számos kiállításon vett részt, s így csakhamar nemzetközi tekintélyre is szert tett. Művészi munkájának elismerésül 1972-ben levelező, négy évvel később pedig rendes tagja lett a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémiának, ahol azóta is a képzőművészeti osztályt vezeti. 1980-ban Lazar Trifunovićtal ő szervezte meg a szerb képzőművészeti akadémikusok hatalmas belgrádi kiállítását. E kiállítás katalógusában írja a most díjazott festőről Miodrag Protić: „Peda Milosavljević festészetét az intimitás jellemzi. De ugyanakkor képei monumentálisak, fennköltek és tragikusak is. Nostalgiaja már szinte hedonisztikus is, de képeivel mindig azt igyekszik pótolni, amit az élet megvont az embertől. Festőnk szerint a szép és az érzéki szinte színírája a művésziné...” Peda Milosavljević képeit többször láthattuk újvidéki kiállításokon, de élénken

emlékezetünkben maradt a szabadkai Franzer-galériában megrendezett kis kamarakiállítása, és szívesen nézegettük Nagy Ferenc magángyűjteményében levő képeit is.

A Szenteleky Napok Tanácsa által kinevezett bírálóbizottság (Borbély János, Dudás Károly, Gerold László elnök, Toldi Éva és Várady Tibor) 1986. november 14-én megtartott ülésén döntött az 1986. évi Szenteleky Kornél- és Bazsalikom-díj odaítéléséről.

A bírálóbizottság egyhangú döntéssel az 1986. évi Szenteleky Kornél-díjat több éves, kimagasló irodalmi és sikeres irodalomnépszerűsítési tevékenységéért Németh Istvánnak ítélte oda.

A bírálóbizottság a műfordításban elért kiváló eredményeiért, külön pedig a szlovén és a macedón irodalom értékeinek magyar nyelven való tolmácsolásáért az 1986. évi Bazsalikom-díjat szavazattöbbséggel Szilágyi Károlynak ítélte oda — áll a zsűri jelentésében.

KÖNYV- ÉS LEMEZBEMUTATÓ — Az Új Symposion szerkesztősége könyv- és lemezbemutatót tartott az Újvidéki Színházban. Alkalmi tárlatot rendeztek Kerekes László munkáiból, a nemrég megjelent *Pictura erupta* című Kerekes-monográfiát Szombathy Bálint, Tolnai Ottó és Sava Stepanov méltatta. Performance keretében bemutatták Boris Kovačnak az Új Symposion kiadásában megjelent *Ritual nova* című nagylemezét is.